

УДК 581.52.502

**ГЕОГРАФІЧНЕ ПОШИРЕННЯ *CARLINA ONOPORDIFOLIA* BESSER  
EX SZAFER, KULCZ. ET PAWL (ASTERACEAE)  
В УКРАЇНІ**

**І. О. Скоропляс**

Кременецький ботанічний сад, вул. Ботанічна, 5, Кременець, Тернопільська обл., 47003.

*Carlina onopordifolia* Besser ex Szafer, Kulcz. et Pawl (Asteraceae) – рідкісний, реліктовий вид, занесений до Червоних книг України, Польщі, колишнього Радянського Союзу, Європейського Червоного списку МСОП та додатку 1 Бернської конвенції [2, 9, 15, 17, 18].

Диз'юнктивний ареал *C. onopordifolia* охоплює Подільську, Волинську (Україна), Люблінську, Малопольську (Польща) височини. В межах Польщі зафіксовано лише п'ять локалітетів виду [2, 8, 15, 18].

Вивчення поширення *C. onopordifolia* в Україні проводили на основі гербарних матеріалів Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України (KW), Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України (KWHN), Київського Національного університету ім. Т. Г. Шевченка (KWS), Львівського Національного університету ім. І. Я. Франка (LW), Львівського природничого музею НАН України (LWS), Інституту екології Карпат (м. Львів) (LWE), аналізу літературних джерел, результатів власних досліджень. Наводимо власне перелік місцезростань:

Волинська область

1) Горохівський район, околиці с. Звиняче (Шмальгаузен, 1895) – вид зник;

Рівенська область;

2) Млинівський р-н., с. Владиславівка, урочище Грабовещина (Мельник, Володимирець, Кузьмишина, 2007) [11];

3) Млинівський р-н. околиці с. Сморгва на останцевій горі Сморгва (місцеве населення називає Вапницею) (Мельник, Володимирець Кузьмишина, 2007) [11];

Тернопільська область

4) Бережанський р-н., околиці с. Гутисько та Демня, г. Голиця (Заверуха, 1981; Заверуха, 1977, KW; Кагало, 1988, LWE; Оліяр, Соломаха, Вініченко 2004; Мельник, Парубок, 2004) [2, 5, 12];

5) Кременецький р-н., околиці с. Лопушне, гора Куриліха (Нове місцезнаходження виявлене у 2012 році В. І. Мельником, В. М. Баточенком, С. О. Глінською, І. О. Скоропляс);

6) Околиці м. Кременця, г. Страхова, Маслятин, Божа (Заверуха, 1989 [4]) – вид зник .

7) Збаражський р-н., околиць смт. Вишнівець (Заверуха, 1981 [5]) – вид зник].

Івано-Франківська область



8) Галицький р-н., околиці с. Лучинці, урочище Великі Голди (Дмитраш, 2011[3]; Кагало, 1988, LWKS; Кагало, Беднарська, 1998, LWS; Кузярін, 2000, LWS);

9) Галицький р-н., околиці с. Бовшів, г. Касова (Кузярін, 2000, LWS);

10) Рогатинський р-н., г. Чортова між селами Пуків та Бабинці (Куковиця, 1980 [10]; Мельник, Парубок, 2004 [12]) - під час наших пошуків не знайдено жодної особини;

#### Львівська область

11) Золочівський р-н., околиці с. Гологори (Мельник, 1957, KW);

12) Золочівський р-н., с. Червоне, гора Лиса (Мотука, 1947; Стойко, 1980 [14]; Кагало та ін., 2006 [7]; Панчишина, 1960, LW; Запятава, Заверуха, 1961, KW; Шеляг-Сосонко, Куковиця, 1968, KW; Юревич, 1980, LW; Загульський, 1989, LW);

13) Золочівський р-н., урочище Стінка в околицях однойменного села (Стойко, 1980 [14]; Бухало, 1956, LW);

14) Золочівський р-н., околиці с. Червоне, г. Сипуха (Кагало та ін., 2006 [7]; Бухало, 1955, KW; Чопик, 1977, KW; Загульський, 1988, LW);

15) Золочівський р-н., околиці с. Підлися, г. Біла в (Зеленчук, 1985 [6]; Баран та ін., 2001 [13]; Загульський, 1985, LW; Кагало, 1987, LWKS);

16) Золочівський р-н., околиці с. Жулиці та Сторожиха, горі Жулицька (Мельник, Парубок, 2004 [12]; Шелест, 1957, KWHA; Козій, 1960, LW);

17) Золочівський р-н., околиці с. Білий Камінь г. Свята (Мотука, 1947 [16]; Климишин, 1987, LW);

18) Бродівський р-н., гора Макітра в околицях села Бучино (Мельник, Парубок, 2004 [12]).

#### Вінницька область

19) Гайсинський р-н., околиці Брацлава та Ладжилина (Андржийовський, 1862 [1]) – вид зник;

20) Чечельницький р-н., смт Чечельник, урочище «Терещуків яр» (Орлов (1997) [2], Мельник, Володимирець, 2007 [11]);

21) Чечельницький р-н., околиці с. Червона гребля, урочище «Бабійове» (Нове місцезнаходження виявлене у 2012 році В. І. Мельником, В. Д. Ваколюком, І. О. Скоропляс);

22) Чечельницький р-н., околиці с. Василівка, урочище «Василівка» (Нове місцезнаходження виявлене у 2012 році В. І. Мельником, В. Д. Ваколюком, І. О. Скоропляс);

23) Чечельницький р-н., с. Василівка, урочище «Ромашково» (Вініченко, 2006 [2]).

Таким чином, основна частина українських місцезнаходжень *S. oporordifolia* зосереджена на Подільській височині. На карті географічного поширення виду в Червоній книзі України [15] позначено 12 місцезнаходжень, частина з яких, ймовірно, не збереглись до наших днів. Відбулось скорочення ареалу на його східній межі у Східному Поділлі, де зникли місцезнаходження, які



наводив А. Андржийовський [1] для території сучасного Гайсинського району та околиць Брацлава та Ладижина на Вінниччині. За свідченням Б. В. Заверухи [4] *C. onopordifolia* зник з околиць міст Вишнівець та Кременець на Тернопільщині.

Дані про поширення видів необхідні для дослідження структури та динаміки популяцій цих видів, дослідження процесів відновлення у природних умовах, а в подальшому для раціонального господарювання, яке б не спричинило шкоди популяціям досліджуваних видів.

#### Література

1. Андржейовский А. Продолжение исчисления растений Подольской губернии и смежных с нею мест / А.Андржейовский // Университетские известия. – Киев, 1862. – № 7. – С. 94–142.
2. Вініченко Т. С. Рослини України під охороною Бернської конвенції / Вініченко Т. С. – К.: Хімджест, 2006. – 160 с.
3. Дмитраш І. І. Поширення та еколого-ценотичні особливості *Carlina cirsioides* Klokov і *Carlina onopordifolia* Besser. ex Szafer, Kulcz. et Pawl. на Бурштинському Опіллі / І. І. Дмитраш, Н. В. Шумська // Теоретичні та практичні аспекти флорології та фітосозології: всеукраїнська наукова конференція присвячена 90-річчю з дня заснування Ботанічного музею: зб. праць. – Київ, 2011. – С. 77–81.
4. Заверуха Б. В. Заповідні відкаски / Заверуха Б. В. // Рідна природа. – 1989. – № 2. – С. 16.
5. Заверуха Б. В. Нові дані до хорології та фітоценотичної приуроченості рідкісного реліктового виду *Carlina onopordifolia* Bess. ex Szaf., Kulcz. et Pawl. / Б. В. Заверуха // Український ботанічний журнал. – 1981. – Т. 38, № 2. – С. 49–52.
6. Зеленчук Т. К. Динамика чисельности и возрастные группы популяции исчезающего вида *Carlina onopordifolia* Bess. в связи с его интродукцией / Т. К. Зеленчук, А. Т. Зеленчук // Флора и растительность Украины. – К.: Наук. думка, 1985. – С. 39–41.
7. Кагало О. О. Судинні рослини державного заказника «Лиса гора та гора Сипуха» в Золочівському районі Львівської області / О. О. Кагало, М. М. Загальський, А. Т. Зеленчук, Н. М. Сичак // Наукові основи збереження біотичної різноманітності: тематичний збірник Інституту екології Карпат НАН України. – Вип. 6: – Львів: «Ліга-Прес», 2006. – С. 66–81.
8. Клоков М. В. Рід відкасок – *Carlina* L. / Клоков М. В. // Флора УРСР. – Київ: вид-во АН Української РСР, 1962. – Т. 2. – С. 419–431.
9. Красная книга СССР. Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды животных и растений / [под ред. А. М. Бородина]. – М.: Лесная пром-сть, 1984. – Т. 2. – 480 с.
10. Куковиця Г. С. Степные заказники и памятники природы / Г. С. Куковиця // Охрана важнейших ботанических объектов



України, Белоруссии, Молдавии. – К.: Наук. думка, 1980. – С. 221–235.

11.Мельник В. І. Географічне поширення та умови місцезростань *Carlina oporordifolia* на Волинській височині / В. І. Мельник, В. О. Володимирець, І. І. Кузьмишина // Вісник національного науково-практичного музею. Сер. Ботанічна. – 2005-2007. – Ч. 2. – С. 489–495.

12.Мельник В. І., Парубок М. І. Горицвіт весняний (*Adonis vernalis* L.) в Україні / В. І. Мельник, М. І. Парубок. – К.: Фітосоціоцентр, 2004. – С. 45–50.

13.Скварко К. О. Відтворюваність та коефіцієнт поляризації деяких рідкісних і зникаючих рослин заказника „Лиса гора” (Львівська обл.) / Скварко К. О., Скибіцька М. І., Баран Є. І. // Український фітоценотичний збірник. – 1999. – Сер. А, № 1-2 (12-13). – С. 38–41.

14.Стойко С. М. Ботанічні резервати і пам'ятки природи Львівської області / С. М. Стойко // Охорона природи Українських Карпат та прилеглих територій. – К.: Наук. думка, 1980. – С. 194–219.

15.Червона книга України. Рослинний світ/ [за ред. Я. П. Дідуха]. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 912 с.

16.Motyka J. Rozmieszczenie i ekologia roslin naczyniowych na polnocnej krawedzi zachodniego Podola / Motyka J. – Lublin: Un-t Mari Curie-Sklodowskiej, 1947. – 400 p.

17.European Red List of Vascular Plants. / M. Bilz., S. P. Kell, N. Maxted, R. V. Landsdown. – Luxemburg: Publications Office of European Union, 2011. – 230 p.

18.Polska Czerwona Ksiega roslin / [Ed. By K. Zarzycki, R. Kazmierczakowa]. – Krakow, 1993. – 310 p.